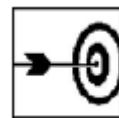

Název šablony: V/2 Inovace a zkvalitnění výuky směřující k rozvoji odborných kompetencí žáků středních škol

Číslo projektu	CZ.1.07/1.5.00/34.0642
Číslo materiálu	VY_52_INOVACE_KDE3-4_35
Název školy	Janáčkova konzervatoř a Gymnázium v Ostravě, příspěvková organizace Československá 40, Ostrava
Autor	PhDr. Hana Adámková Heidrová, Ph. D.
Předmět	Dějiny kultury
Tematický celek	Umění středověku
Ročník	3. ročník JKO
Datum tvorby	6. 2. 2013
Anotace	Románské umění
Metodický pokyn	Lze použít k výkladu a zároveň k ověření probrané látky (také jako samostatnou práci)
Pokud není uvedeno jinak, uvedený materiál je z vlastních zdrojů autora	

12. UMĚNÍ STŘEDOVĚKU

3. ROMÁNSKÉ UMĚNÍ – RYSY A VYBRANÉ EVROPSKÉ PAMÁTKY

- **Románské umění** krystalizovalo od 11. století na různých územích Itálie, Francie i Německa a nakonec ovládlo celou Evropu; ve střední Evropě trvalo až do poloviny 13. století (do nástupu gotiky); týkalo se především výtvarného umění
- pojem „románský“ razil až romantismus – podobnost některých stavebních článků (zejména plného oblouku s římskou antickou architekturou); ohled na etnické a zeměpisné podmínky
- podíl na rychlém šíření = *kláštery*
- památky církevní, ale i světské (hrad s palácem; městské stavby)

Románské
umění

Architektura

- Církevní stavby: **podélné** (baziliky a jednolodí) a **centrální** (kruhové nebo na půdorysu rovnoramenného kříže apod.); nositelem vývoje slohu i technik stavby byla především *bazilika*. Předchozí typ bazilikálního trojlodí byl různě obohacován – prodlužoval se chór a u významných staveb se k němu ještě připojoval ochoz s věncem kaplí; chrám rostl do výše (ze staršího vývoje – *krypta* (s funkcí hrobky))
- Kostel - části: **lod'**, **apsida** – v ní **kněžiště** (*presbytář*, *chór* – prostor pro kněze), *pod ním někdy krypta*; **katedra**; **oltář**; **křížová chodba**, **rajský dvůr**, **refektář** (*jídelna*)...

Architektura

Základní články

- *sloup*; *pilíř*; *mezilodní arkáda* (*oblouky na sloupech*); *obloučkové vlysy*
- mohutné nosné zdi odlehčovala soustava *trpasličích galérií a slepých arkád*
- *okna* – hluboká, sklenutá půlkruhově, jednotlivá nebo sdružená, později také kruhová
- *románská klenba*: valená klenba podložená pásy; křížová klenba
- zdobné prvky románské architektury: *pletenec*, *palmeta*, *akant*, *šachovnice*, *hvězdice*, *diamantový řez*, *puklice*, *perlovec*, *mandorla*, *provazec*, *meandr*, *pila*, *ozuby*

Sochařství

- omezuje se na dekoraci architektury, nepracuje s plnohodnotným prostorem; raně křesťanská stylizovanost je vlastní i románskému slohu; plošnost a zdůraznění funkce linie je patrná u reliéfů i soch; sochy jsou protažené s naznačeným výrazem tváře, oděv přiléhá k tělu; často bývaly polychromované
- bohaté sochařské soubory dekorují portály i interiéry chrámů (např. kazatelny, křtitelnice, oltářní pulty, ale také chrámové dveře); sochařství i malířství užívají tzv. *hieratické perspektivy*

Sochařství

- reliéfy zdobí hlavice, vlysy a části portálu (lat. *Porta* = brána) – bohatá ornamentika z prvků rostlinných, geometrických, zvířecích i figurálních
- *ústupkový portál s archivoltami a reliéfně zdobeným tympanonem*
- náměty z bible (tzv. **Zlatnický portál katedrály v Santiagu de Compostela** – 12. stol. – květiny, světci, zvířata, ptáci...)

Malířství

- nástěnná malba = *bible chudých*
- ve výzdobě chrámu malbou (v Itálii rovněž mozaikou) se ustálil = *ikonografický program*; postavy i výjevy měly slavnostní ráz; světské (válečné) náměty se ujímaly ve výzdobě paláců

Malířství

ROMÁNSKÉ UMĚNÍ V EVROPĚ

Francie

- **Kostel Notre-Dame-la-Grande v Poitiers** (kolem roku 1143) – jako u mnoha akvitánských chrámů je tu každého sebemenšího architektonického prvku využito pro dekoraci: věžičky na nárožích jsou završeny kužely s šupinovitou krytinou, působícími dojmem borových šišek, a plochu štítu zdobí geometrické kresby, buď ryté, nebo vytvořené dekorativní vazbou kamenného zdiva
- stavby se vyznačují vyvážeností proporcí: církevní: Klášter v burgundském Cluny
- světské: **Opevnění v Carcassonne**
 - hrady měly *donjon* – masivní věž o 2-3 podlažích (bydlel tam hradní pán)

Francie

Itálie

- Benátky – vliv byzantského umění
- Lombardie – výzdobným prvkem trpasličí galerie; Toskánsko – **Pisa - komplex**:
Dóm (11. st.): pásy sloupkových galerií; slepé arkády s mozaikami v tympanonech
Baptisterium – křtitelnice
Šikmá věž (zvonice = *kampanila*): sedmipodlažní věž s arkádovými ochozy; naklonění bylo zjištěno již při stavbě prvního ochozu; po dokončení druhé a třetí galerie byly práce na 70 let zastaveny; 1236 rozhodnuto o dokončení (asi 40 cm odchylka); dnes je horní část odkloněna od vertikály více než o 3 metry

Itálie

Německo

- často i centrální stavby; množství věží a vížek; památky světské: **Hrad Wartburg**
- památky církevní: **Mohuč – Dóm** (věže, těžkopádné; ale slepé arkády lombardského typu); 10.stol. (vliv karol.tradice – dvě protilehlé apsidy); po požáru rekonstrukce v 11.-12. století; **Špýr (Speyer)** – románský Dóm Panny Marie a sv. Štěpána – 11. stol.
- **Chrám sv. Michala v Hildesheimu** (11. stol. – kovolijecké umění: bronzové dveře); vliv otonské renesance

Německo

Španělsko

- **Santiago de Compostela** (nejstarší části z 12. století); trojlodní bazilika sv. Jakuba s ochozem s 5 kaplemi (půd.lat.kříže); další 4 kaple u východního průčelí příčné lodě; hlavní loď – pásová valená klenba; boční lodě – křížové klenby; tzv. *Pilíř proroků* – klenot románského umění; později dostavěna (směsice různých slohů a stylů)

Španělsko

Anglie

- **Tower** - 11. století; White Tower (sloužila jako pevnost, později jako vězení); postupně rozšiřována (dnešní podoba ze 13. století)

Anglie

Skandinávie

- sloupkové kostely

PŘEDROMÁNSKÉ A ROMÁNSKÉ UMĚNÍ V ČECHÁCH

Architektura

České země

- **Centrem Praha:**
 - **Rotunda sv. Martina na Vyšehradě**
 - **Spytihněvova Bazilika sv. Víta na Pražském hradě**
 - **Břevnovský klášter (993)** – založený sv. Vojtěchem
 - **Premonstrátský klášter Panny Marie na Strahově (1142)**
 - **Pražský hrad (1.pol. 12. stol. – opevnění a palác)** – světská architektura
 - v Praze asi 44 románských kostelů a 70 kamenných románských domů

Další památky:

- **Církevní** – rotundy a baziliky:
 - **Rotunda sv. Jiří na Řípu (11. stol.)**
 - **Rotunda sv. Kateřiny ve Znojmě (11.st.)**
 - **Bazilika sv. Jiří na Pražském hradě (10. -12. století)** – postavena podle vzoru chrámu sv. Michala v Hildesheimu (střídání hranolovitých pilířů a kulatých sloupů); dvě nestejně široké věže
 - z klášterů většinou zbyly jen krypty nebo kapitulní síň; také architektonické články (Milevsko)
- **Světská**
 - Hrady: **Loket, Špilberk**

Malířství

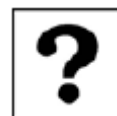
- nástěnné malby v **Rotundě sv. Kateřiny ve Znojmě, 11. stol.- Přemyslovský cyklus**; tři řady fresek – andělé a svatí; přemyslovská knížata; vyprávění o Přemyslu Oráčovi)
- **Rukopisy** – **Kodex vyšehradský** (1085 ke korunovaci Vratislava II. – iniciály, výjevy ze SZ a na třicet obrazů z NZ); nejnádhernější dílo tehdejšího středoevropského rukopisného umění
- **Kroniky: Kosmova** (12. stol.)

Sochařství

- **Relikviář sv. Maura** – vznikl asi před rokem 1220; relikviář domečkového typu; výjimečná zlatnická památka na našem území; hrad Bečov; „muzeum“ středověkých zlatnických technik – tepání, filigrán, email...; 12 reliéfů, 14 sošek z pozlaceného stříbra, téměř 200 drahých kamenů a polodrahokamů. 70 antických *gem* (drahokamy nebo polodrahokamy s rytým nebo řezaným obrazem); 140x70 cm, výška 42 cm

Kontrolní otázky:

1. *Přibližte charakter románského sochařství.*
2. *Formulujte rozdíl mezi románskou architekturou v Itálii a v Německu.*
3. *Uveďte nejvýznamnější památky románského umění v Čechách a konkretizujte, kde byste hledali tzv. Přemyslovský cyklus.*

Literatura:

Jůzl, M.a kol. *Dějiny umělecké kultury I.* SPN, Praha 1989, ISBN 80-04-22192-0.

Pijoan, J. *Dějiny umění 3.* Odeon, Praha 1978.

Šamšula, P. – Adamec, J. *Průvodce výtvarným uměním II.* SPL – Práce, Praha 2000, ISBN 80-86287-23-8.

